

Crnogorska akademija nauka i umjetnosti – Centar mladih naučnika

Naučni skup *Književnost i filozofija – intertekstualne veze*, 22. 11. 2017.

NAUČNI SKUP

KNJIŽEVNOST I FILOZOFIJA – INTERTEKSTUALNE VEZE

Podgorica, CANU, 22. 11. 2017.

Crnogorska akademija nauka i umjetnosti – Centar mladih naučnika

Naučni skup *Književnost i filozofija – intertekstualne veze*, 22. 11. 2017.

Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, srijeda, **22. novembar** 2017. godine u **10 časova**

Centar mladih naučnika pri Crnogorskoj akademiji nauka i umjetnosti organizuje
naučni skup

KNJIŽEVNOST I FILOZOFIJA – INTERTEKSTUALNE VEZE

❖ Pozdravna riječ:

Prof. dr Maja Drakić-Grgur, predsjednica Centra mladih naučnika

10:00-10:05

Doc. dr Svetlana Kalezić-Radonjić, koordinatorka skupa

10:05-10:10

❖ Plenarni govornici:

Prof. dr Siniša Jelušić (Fakultet dramskih umjetnosti, Cetinje)

10:10-10:40

Filozofija i književnost – intertekstualne veze

Prof. dr Sonja Tomović-Šundić (Fakultet političkih nauka, Podgorica)

10:40-11:10

Filozofski slojevi u književnom tekstu

1. Prof. dr Jasmina Ahmetagić (Institut za srpsku kulturu, Priština - Leposavić)

11:10-11:25

Ironija kod Kjerkegora: književno sredstvo i filozofska pozicija

2. Pavle Goranović, vanredni član CANU (Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, Podgorica)

11:25-11:40

Poezija i filozofija u susjedstvu

Crnogorska akademija nauka i umjetnosti – Centar mladih naučnika

Naučni skup *Književnost i filozofija – intertekstualne veze*, 22. 11. 2017.

- 3. Dr Iris Vidmar (Filozofski fakultet, Rijeka)** 11:40-11:55
Filozofski aspekti estetskog iskustva poezije
- 4. Doc. dr Svetlana Kalezić-Radonjić (Filološki fakultet, Nikšić)** 11:55-12:10
Filozofske implikacije poezije Pavla Goranovića
- Diskusija 12:10-12:25
Kafe-pauza 12:25-12:40
- 5. Dr Olga Vojičić-Komatina (Filološki fakultet, Nikšić)** 12:40-12:55
Apsurd očovječenja u Bulatovićevim romanima Crveni petao leti prema nebu i Ljudi sa četiri prsta
- 6. Prof. dr Sofija Kalezić-Đuričković (Fakultet za crnogorski jezik i književnost, Cetinje)** 12:55-13:10
Filozofija sela i palanke u romanu Svitanje Milke Bajić Poderegin
- 7. Mr Milica Nenezić (Filološki fakultet, Nikšić)** 13:10-13:25
Intertekstualnost kao veza između filozofije i književnosti u prozi Virdžinije Vulf
- 8. Doc. dr Andrijana Nikolić (Fakultet za crnogorski jezik i književnost, Cetinje)** 13:25-13:40
Kantova metafizika morala u romanu Milana Kundere Nepodnošljiva lakoća postojanja
- 9. Mr Aleksandar Ćuković (Podgorica)** 13:40-13:55
Kamijevski absurd u kratkim prozama Lidije Dejvis
- 10. Mr Radoje Femić (Filološki fakultet, Nikšić)** 13:55-14:10
Sartrova Mučnina kao anticipacija Beketovih i Joneskovih antiheroja
- Diskusija 14:10-14:25
- ❖ **Zatvaranje naučnog skupa 14:25-14:30**

APSTRAKTI:

Prof. dr Siniša Jelušić (Fakultet dramskih umjetnosti, Cetinje)

Filozofija i književnost – intertekstualne veze

Apstrakt: U saopštenju autor promišlja opseg značenja pojma filozofija, postavljajući u prvi plan pokušaj njenog distinktivnog formulisanja u odnosu mit, religiju (: teologiju), književnost. Ima se u vidu izvorno grčko određenje filozofskog mišljenja i prvi filozofski spor o odnosu prema umjetničkom (: književnom, dramskom). Pitanje koje se nadalje promišlja jeste: da li je moguće tzv. autonomno filozofsko mišljenje, koje se kreće u okvirima sebe samog (: metamišljenje) ili ono nužno podrazumijeva najdublju, iako ne i pojavnu, povezanost sa drugim duhovnim disciplinama, mitom i književnosti, najprije? U obratnom smislu, istovjetno se pitanje postavlja u odnosu na intertekstualno određenje pojma književnosti (: što jeste književnost), ili preciznije jezika književnosti/jezika filozofije. U istraživanju ovog odnosa autor posebnu pažnju posvećuju obratu koji u okvirima ove relacije utemeljuje Ničeova epistemologija i njen odjek u savremenoj filozofskoj i književno-teorijskoj misli (Hajdeger, Hamburger, Ingarden...)

Ključne riječi: *filozofija, književnost, umjetnost, mit, religija, jezik, pojam, intertekstualnost, diferencija, interpretacija, značenje, funkcija*

Prof. dr Sonja Tomović-Šundić (Fakultet političkih nauka, Podgorica)

Filozofski slojevi u književnom tekstu

Apstrakt: U radu se analizira složeni odnos između književnosti i filozofije. Književna djela predstavljaju pokušaj da se književnim jezikom odgovori na temeljna antropološka pitanja tako da je književnost, u suštini, velika priča o čovjeku i njegovoj sudbini. U skladu sa principima fenomenološke estetike tumačićemo književni tekst kao slojevitom tvorevinu u čijim se slojevima sadrže najdublja pitanja o smislu ljudskog postojanja. Osim toga, kao što ističe Hajdeger, književnost je podesna da se u njenim simbolima uspostavi istina u formi čulnosti. Traganje za istinom u osnovi je filozofskog promišljanja i umjetničkog stvaranja, samo što za razliku od filozofije umjetnost koristi slike i simbole, maštu i fantaziju. Pored ovog, estetika kao filozofska disciplina bavi se proučavanjem smisla književnog djela, estetskih vrijednosti i cjelovitog estetskog doživljaja. To je važna povezanost između teorijskog diskursa filozofije i konkretnog značenja književnog djela.

Ključne riječi: *estetika, fenomenologija, stvaralaštvo, antropologija, mit, fantazija, književni tekst*

Prof. dr Jasmina Ahmetagić (Institut za srpsku kulturu, Priština – Leposavić)

Ironija kod Kjerkegora: književno sredstvo i filozofska pozicija

Apstrakt: Mada se opus Serena Kjerkegora načelno deli na književni i filozofski korpus, autorova dvostruka vokacija (književna i filozofska) vidljiva je, na više ili manje očigledan način, u gotovo celokupnom njegovom delu. One se nužno ujedinjuju i u konceptualizaciji fenomena ironije, s obzirom na dugu tradiciju njenog filozofskog i književnoteorijskog tumačenja. Veran svojoj egzistencijalističkoj epistemologiji dospevanja do koncepta posredstvom fenomena, danski filozof svoju teoriju ironije postavlja na osnovu Platonovog Sokrata (mada čitav niz tumača smatra da je reč o Aristofanovom Sokratu), a to znači pre svega na osnovu tumačenja teksta, pojavljujući se već u svom prvom značajnom radu kao filozof i književni tumač. Pokazaćemo koliko je njegovo tumačenje Sokratove ironijske filozofske pozicije artikulacija vlastitih ideja, teorijski izraz sopstvenog odnosa prema životu. Kroz pojam ironije kod Kjerkegora, kako ga je objasnio u svom doktoratu *The Concept of Irony with Continual Reference to Socrates*, a potom i prisustvo takve ironije u njegovom delu *Ili-ili*, posebno u celini naslovljenoj kao *Dnevnik zavodnika*, ilustrovaćemo nerazdojivost književnosti, filozofije (i psihologije) u njegovom opusu.

Ključne reči: *Seren Kjerkegor, Dnevnik zavodnika, ironija, indirektni metod, Sokrat, problem žanra, književna kritika*

Pavle Goranović, vanredni član CANU (Crnogorska akademija nauka i umjetnosti, Podgorica)

Poezija i filozofija u susjedstvu

Apstrakt: U radu se analiziraju složene veze između filozofije i književnosti, posebnog poetskog izraza. Tekst se temelji na Kjerkegorovoj misli o *pojedinu*, pjesniku koji ne piše stihove i njegovom istovremenom dospijevanju u poetsko i u filozofsko. Takođe, postavlja se pitanje u kakvoj su vrsti zajedništva ove dvije *bezinteresne* djelatnosti, te da li je u njihovoj suštini trajna zapitanost o temeljima ljudskog postojanja. Rad tretira različite varijante poetske začuđenosti koje mogu postati dio filozofskog diskursa, kao i obostranu težnju za familijarnošću.

Ključne riječi: *Kjerkegor, jezik, filozofski govor i pjesničko otkrivanje, (sa)znanje i osjećanje, Gadamer*

Dr Iris Vidmar (Filozofski fakultet, Rijeka)

Filozofski aspekti estetskog iskustva poezije

Apstrakt: U ovom radu polazim od teze da poezija može biti filozofska i nastojim pokazati u čemu se sastoji estetsko iskustvo onih pjesama koje sadrže filozofsku dimenziju. U prvom dijelu rada preispitujem argumente kojima se negira sposobnost poezije da se bavi filozofskim temama i pokazujem da počivaju na pogrešno interpretiranoj funkciji poezije i filozofije. Nakon toga se okrećem konkretnim primjerima iz poetske prakse i pokazujem da je u srži nekih pjesama upravo njihova filozofska tematika. Estetsko iskustvo tih pjesama neraskidivo je povezano sa filozofskim promišljanjem. S obzirom na to, postavlja se pitanje interpretacije i evaluacije pjesama sa izraženom filozofskom dimenzijom.

Ključne riječi: *estetsko iskustvo poezije, filozofija, poezija*

Doc. dr Svetlana Kalezić-Radonjić (Filološki fakultet, Nikšić)

Filozofske implikacije poezije Pavla Goranovića

Apstrakt: U radu se razmatraju filozofske implikacije poezije Pavla Goranovića, jednog od najpoznatijih savremenih crnogorskih pjesnika. Poseban akcenat biće stavljen na dijalogiziranje sa idejama Ota Vajningera, Martina Hajdegera, Emila Siorana i Serena Kjerkegora, kao i na način na koji ih Goranović kreativno transponuje. Iako direktno upućuje na pomenute filozofe samo u nekim svojim pjesmama (*O zaboravu, Veliko spremanje, Svako buđenje, Regina Olsen, Vrloglavica Serena Kjerkegora...*), intertekstualne veze se na prvi pogled ne doimaju čvrstim zato što se stiče utisak da pjesnika često više zanima njihov život, odnosno biografija koja je prethodila uobličavanju ideja. U radu zastupamo tezu da se ovakav postupak javlja ne samo kao vid svedenog umjetničkog izraza koji tek u tragovima aktivira idejne slojeve pomenutih filozofa (implicirajući da su život i ideje neraskidivo povezani), već i kao promišljena pjesnička taktika koja u vidu filozofskog „mamca“ od čitaoca zahtijeva učestalo i produbljeno vraćanje tekstu što u krajnjem doprinosi intenziviranju estetskog doživljaja.

Ključne riječi: *poezija, filozofija, Pavle Goranović, Oto Vajninger, Emil Sioran, Seren Kjerkegor*

Dr Olga Vojičić-Komatina (Filološki fakultet, Nikšić)

Apsurd očovječenja u Bulatovićevim romanima Crveni petao leti prema nebu i Ljudi sa četiri prsta

Apstrakt: Otkriti kompoziciju filosofije apsurdna te rekonstruisati osnovne elemente njenog funkcionisanja u Bulatovićevim romanima *Crveni petao leti prema nebu* i *Ljudi sa četiri prsta*, primarni su istraživački zadaci ovog rada. U oba romana kao dominantno tematsko-motivaciono čvorište realizuje se traganje za čovječnošću. Ipak, u prvom romanu traganje ide silaznom putanjom te, samim tim, nikada i ne bude dostignuto, dočim u drugom romanu pravi put se, na koncu, unekoliko nazire, iako takava finalizacija događaja i međuljudskih odnosa čak prevashodi očekivanja recipijentskog kruga. Hronotop zemaljskog pakla, kao i prilična dehumanizacija i animalizacija u zvjerskom vremenu i prostoru, obilježja su oba Bulatovićeva romana i sasvim je očekivano da se u uslovima promocije svih manifestacija zla, vrlina i plemenitosti teško aktualizuju kao norme življenja ili pak kao kategorije kojima se teži. Šopenhauerovo geslo o *volji* kao pokretaču svih mehanizama ljudskosti, u romanu *Crveni petao leti prema nebu* biva uvedeno u minus postupak budući da volja nedostaje svim akterima koji teže vrlini, a čak i onda kada se volja katkad i javi kao određen aktivator Dobra i Ljepote, biva vrlo brzo minimalizovana, a često ugušena i devastirana usljed tragike zla koju nameće sredina ili tragike okolnosti koju nameće slučaj. Kaufmanove varijante tragike koje postaju permanentni nosioci hibrisa, uklapaju se u karakterološki mozaik svih protagonista ovog romana.

U romanu *Ljudi sa četiri prsta* geografski preciziran toponim predodčen kroz zapadnoevropski ambijent jugoslovenskih gastarbajtera, ubica i sjecikesa, otimača i razbojnika, političkih neistomišljenika i azilanata, zasigurno nije plodonosno tlo za prezentaciju aksioloških vrijednosti uobičajenih u procesu očovječenja. Podzemlje kao simbolička produkcija pakla nudi konglomerat svih postojećih oblika onečovječenja, a svi ti oblici se kumulativno nadovezuju i stvaraju sveopštu karnevalizaciju strasti i nagonskih istupanja. U karnevalu čiji su učesnici *Ljudi sa četiri prsta* ne nedostaje *volje* da se čine nepočinstva, ali ni *volje* da se na kulminativnoj tački razdvajanja čovječnog od nečovječnog, zastane i krene drugačije. Idejna poruka romana koji čak i u samom naslovu nosi entropičnost, dakle i neočekivanost, jeste da i onaj koji usljed nesrećnih okolnosti i tragičke krivice postane antijunak, naposljetku može doživjeti reinkarnaciju kroz očovječenje.

Ključne riječi: *filosofija apsurdna, očovječenje, onečovječenje, volja, tragika zla, tragika okolnosti, hibris, karnevalizacija, entropija*

Prof. dr Sofija Kalezić-Đuričković (Fakultet za crnogorski jezik i književnost, Cetinje)

Filozofija sela i palanke u romanu Svitanje Milke Bajić Poderegin

Apstrakt: Milka Bajić Poderegin je bila prva žena sa prostora Crne Gore koja se uspješno ostvarila u zahtjevnoj formi razuđenog društvenog i porodičnog realističkog romana. Romanom *Svitanje*, koji je počela da piše oko 1963. godine, sačuvala je od zaborava važan period u istoriji crnogorskog i srpskog naroda na primjeru Pljevalja, vremenski lociranog na između vladavine Otomanske i Austrougarske imperije.

U radu se osvjetljavaju osnovni motivi i tematika djela koji se dovode u posebnu vezu sa *Filozofijom palanke* Radomira Konstantinovića uz pojašnjavanje razloga koji su uticali na umanjenju recepciju ovog romana djelimično autobiografskog karaktera.

Ključne riječi: Svitanje, selo, palanka, porodica, žena, hronika, rat

Mr Milica Nenezić (Filološki Fakultet Nikšić)

Intertekstualnost kao veza između filozofije i književnosti u prozi Virdžinije Vulf

Apstrakt: Osvrtom na romane *Gospođa Dalovej*, *Ka svetioniku* i *Orlando*, rad će pokušati pronaći vezu koju stvara intertekstualnost između filozofije i književnosti. Virdžinija Vulf je obilježila književnost dvadesetog vijeka ne samo kao pokretač novog i drugačijeg realizma, već oslobađanja ženskog pera u umjetničkom, filozofskom, te i antropološkom smislu. Njena djela do danas su podjednako u fokusu literarne kritike, uz poseban akcenat na feminističku književnu misao. Tako arhetipska, kao i poststrukturalistička i postmoderna kritika modifikuju načine na koje je takozvani roman toka svijesti pokrenuo probleme društvenog i individualnog konstituisanja identiteta u vremenu koje se doživljava kao cjelina u svom toku, to jest trajanju sa podjednakim učinkom prošlosti, sadašnjosti i budućnosti. Intertekstualnost, između ostalog, svojim 'mozaikom citatâ' omogućuje jedan drugačiji osvrt na Vulfina djela kao i (ne)ugrizivost individualnosti njenih junaka kroz perspektivu filozofskog. S druge strane, specifičan umjetnički izraz tadašnjeg vremena smješta savremeni, reklo bi se, u kontekst grčevite potrage za autentičnošću, kroz urušeni i ugroženi lavirint vrijednosti.

Ključne riječi: intertekstualnost, filozofija, identitet, feministička misao

Doc. dr Andrijana Nikolić (Fakultet za crnogorski jezik i književnost, Cetinje)

Kantova metafizika morala u romanu Milana Kundere Nepodnošljiva lakoća postojanja

Apstrakt: Egzistencija života i morala u okupaciji suština su Kunderinog roman *Nepodnošljiva lakoća postojanja*. Traganje za različitostima predstaviće nam slobodu uma glavnog lika Tomaša spram agonije straha njegove supruge Tereze, koja preljube doživljava kroz teške snove. Nesvjesno pokoravanje željama ostalih dovešće u pitanje Sabininu slobodu uma. Kant smatra da je ljudski razum sposoban da osjeti bezuslovni autoritet moralnog zakona, a da je ljudska volja sposobna da odbaci sve alternative koje se s ovim zakonom ne slažu. Preispitivanje postupaka navodi na Kantovu definiciju vrline koja je definisana kao dužnost „čvrsto usađena u karakteru“.

Ključne riječi: *lakoća, težina, vjera, nevjera, volja*

Mr Aleksandar Ćuković (Podgorica)

Kamijevski apsurd u kratkim prozama Lidije Dejvis

Apstrakt: Rad se bavi apсурdним u kratkim prozama američke spisateljice Lidije Dejvis (1947), s posebnim fokusom na njenu najnoviju zbirku pripovjedaka *Ne mogu i neću*. Nastoji se sagledati odraz kamijevskog apsurd, izraženog u *Mitu o Sizifu*, u kratkoj prozi Lidije Dejvis. Upravo je Kami pod uticajem Ničeove i Sartrove filozofije detaljno obradio pitanje o smislu i besmislu u svojim djelima, a ključno pitanje egzistencijalizma jeste upravo odnos čovjeka i svijeta, u kom on pronalazi nesklad i apsurd, iz kojih se i rađa osjećaj besmisla. Prozu Lidije Dejvis, priče koje obimom variraju od jedne rečenice do preko trideset strana, odlikuju preciznost, svedenost, humor, a naročito jedinstvo filozofije i poezije, u kojima eksplicitno i implicitno, čitalac biva naveden na razmišljanje o apsurd. Posebno se ističe relacija sa piscima na čijim djelima je odnjegovala i spostveni stil, kao što su Kafka i Beket, takođe nezaobilaznih imena kada je apsurd u pitanju.

Ključne riječi: *apsurd, Lidija Dejvis, proza, filozofija, američka književnost, kratka priča*

Crnogorska akademija nauka i umjetnosti – Centar mladih naučnika

Naučni skup *Književnost i filozofija – intertekstualne veze*, 22. 11. 2017.

Mr Radoje Femić (Filološki fakultet, Nikšić)

Sartrova Mučnina kao anticipacija Beketovih i Joneskovih antiheroja

Apstrakt: U radu se analiziraju intertekstualne veze koje su ostvarene između Sartrovog teksta *Mučnina*, s jedne, i antidramskih tekstova Samjuela Beketa *Čekajući Godoa* i Ežena Joneska *Ćelava pevačica*, s druge strane. Analizom glavnog lika *Mučnine* uočava se njegova (anti)idejnost, nadahnuta egzistencijalističkim učenjem antropološkog pesimizma. Ispituje se način na koji žanrovsko određenje djela uslovljava osobine Sartrovog junaka, koji u preoblikovanoj, (anti)dramskoj formi, nastavlja svoje fiktivno trajanje.

Ključne riječi: *Sartre, Mučnina, Beket, Jonesko, antiheroj, antidrama, egzistencijalizam, antropološki pesimizam*

